

seu cessatio actus non est mala moraliter, et ideo potest Deus esse auctor illius, vel positive volendo illam, vel per modum causæ privativæ, seu negativæ non influentis. At vero odium est intrinsicè malum, cujus Deus non potest esse causa : et ideo si ex natura rei esse non potest, ut ab ipsa voluntate creata tanquam a prima radice prodiret, non potest Deus speciali modo esse auctor illius actus in vidente ipsum, et ideo in ordine ad ipsum Deum major est necessitas amoris ipsius Dei quoad specificationem, quam quoad exercitium.

22. Sed quid si Deus videnti seipsum denegat habitum charitatis, et supernaturale auxilium ad diligendum ipsum amore supernaturali, quidnam faceret voluntas sic videntis Deum : et supponendum est illam non privari naturali concursu necessario ad operandum ea, quæ per vires naturæ suæ potest : nam si hoc etiam privaretur, omnino maneret suspensa sine actu. In hoc casu dicunt quidam, voluntatem nullum actum delectionis habituram circa Deum clare visum, quia supernaturalis visio non potest ad naturalem amorem excitare, quia voluntas per vires naturæ non potest ferri in objectum supernaturale, quale est Deus clare visus. Sed hoc mihi non probatur, suppono enim Deum non negare concursum naturæ debitum, ut voluntas operetur quantum naturaliter potest : nam si hoc denegaret, manifestum est illam nihil fore operaturam : tamen illo posito non repugnat voluntatem aliquid operari naturaliter circa objectum supernaturale cognitum, ut etiam in via videatur experiri. Et ratio est, quia cum cognitio tantum requiratur ut objectum fiat præsens voluntati, et alioqui potentia intellectiva, et anima per eam vere intelligat, et faciat præsens objectum, licet illud supernaturaliter cognoscat, fieri recte potest ut voluntas moveatur circa objectum supernaturaliter cognitum, si in ipso objecto sit aliquid, quod naturaliter diligere possit : ita vero est in Deo clare viso, nam licet aliqua ratione sit supernaturale objectum, tamen etiam in eo apparet bonitas naturaliter diligibilis, et ipsum etiam objectum supernaturale sub aliqua ratione habet convenientiam cum objecto naturali, sub qua diligere potest aliquo actu imperfecto et naturali.

23. Dicendum ergo est in eo casu voluntatem tanto impetu naturæ suæ amaturam Deum actu naturali perfectissimo, quem per vires naturæ habere potest, sive ille sit amor concupiscentiæ, ut quidam existimant, sive

benèvolentia, ut longe verius esse censeo. Quomodo autem talis amor differat ab amore infuso charitatis, non spectat ad hunc locum, sed in materia de gratia, et charitate explicandum est : breviter dico, in entitate sua differre, quia unus est actus supernaturalis quoad substantiam, alius vero non : ex parte vero principii activi, quia unus natura sua postulat naturale principium et non alius : ex parte denique objecti, quia unus respicit Deum prout habet necessariam connexionem cum natura ut sic, alius respicit Deum prout est finis et principium altioris rationis, quam natura secundum se postulet. Ad fundamentum jam responsum est.

SECTIO II.

Utrum beatus necessario amet suam beatitudinem supernaturalem, quam possidet, et qua fruitur.

Diximus de amore amicitiae Dei, pauca addenda sunt de amore concupiscentiæ, cujus præcipuum objectum est beatitudo, vel objectiva, vel formalis : nam, ut Anselmus, Dialogo de lib. arbit., dixit, amor beatitudinis est amor proprii commodi ; hic autem amor potest intelligi necessarius in beatitudine, vel quoad specificationem tantum, vel etiam quoad exercitium : et de utroque breviter dicendum est.

1. *Prima assertio de necessitate quoad speciem.* — Primo certum est, beatum necessitate quoad specificationem necessario amare visionem Dei, et Deum visum, ut est objectum, quatenus illa visione redditur beatus. Ita sumitur ex D. Thoma, 1, 2, quæst. 5, art. 4, et 3, cont. Gent., cap. 62, et nullus theologus de hoc dubitat : quia qui videt Deum, non potest absolute velle carere tali visione, quia sensu composito, id est, supposito quod illam semel recipiat, non est in potestate ejus illam dimittere. Deinde nec simplici affectu, seu desiderio potest optare carere illa, per se loquendo : tum quia, ut supra dicebamus, nulla ratio mali, aut incommodi in ea visione apparere potest, neque e contrario aliqua ratio commodi in carentia ejus : tum etiam, quia nullus potest desiderare non esse beatus, per se loquendo : qui autem videt Deum, videt felicitatem suam ex illa visione pendere, seu in illa consistere.

2. Dixi autem, *per se loquendo*, quia si fingatur aliqua extrinseca suppositio, non erit inconveniens quod voluntas velit carere illa visione vel perpetuo, vel ad tempus : perpetuo

quidem, si Deus homini revelet hanc esse suam voluntatem, et præsertim si velit, seu præcipiat hominem hoc velle : tunc enim licet non posset voluntas avertere intellectum a visione, seu movere illum ut suspendat actum visionis, quia, ut supra dixi, non est hoc in potestate ejus : unde non est materia præcepti : posset tamen habere voluntarium consensum et affectum, seu desiderium ut in se impleretur divina voluntas, quia actus iste honestus est, et non involvit aliquam repugnantiam, ob quam non possit esse in potestate voluntatis, et consequenter possit illi præcipi. Dices : repugnat quod aliquis velit non esse beatus. Respondetur, nulla facta extrinseca suppositione, ita est ; tamen si ex suppositione, divina charitas hoc postulet, nulla est repugnantia : quia licet propria beatitudo sit maximum hominis bonum, non tamen est simpliciter maximum bonum super omnia diligendum, majori enim pretio amandus est Deus secundum se, et propter se, atque ita propter ipsum Deum, et ut voluntas ejus impleatur, posset aliquis velle carere beatitudine sua, atque hoc modo amor charitatis vincit amorem concupiscentiæ, quia est altioris ordinis, et in eum referri debet amor concupiscentiæ, ut rectus sit.

3. Alio modo posset intelligi eum, qui videt Deum, posse carere tali visione ad tempus, non solum ob Dei voluntatem et amorem amicitiae ejus, sed etiam ex amore commodi, ut postea perfectius videat, verbi gratia, si Paulus vidit in raptu divinam essentiam, et intellexit oportere eum privari tali visione aliquo tempore, in quo multa pro Christo pateretur, per quæ postea altiorem beatitudinem consequeretur, posset velle tunc carere tali visione propter majus commodum : neque enim tunc suam nollet beatitudinem simpliciter loquendo, sed vellet temporalem carentiam ejus propter majorem perfectionem simpliciter ejusdem beatitudinis obtinendam.

4. Si quis vero recte consideret in his casibus et similibus, talis visio Dei non haberetur per modum beatitudinis, seu non haberet beatitudinis statum : quia, ut infra, disp. 14, sect. 3, videbimus, de ratione beatitudinis est perpetuitas non tantum aptitudinalis ex natura ipsius visionis ; sed etiam actualis ex absoluto decreto divinæ voluntatis : in prædictis autem casibus semper supponitur visionem non dari ut perpetuo duratura ex tali decreto : non ergo sumitur sub propria ratione, seu perfectione beatitudinis : et ideo loquendo de beatitudine ut sic, simpliciter affirmari potest, voluntatem

quoad specificationem necessitari ad amandum illam, nec posse in aliquo casu velle privari illa semel habita ; neque in hac necessitate est alia difficultas.

5. Major esse videtur circa necessitatem quoad exercitium, nam hic amor concupiscentiæ est imperfectus ; ergo non est necesse ut beati illum exerceant in beatitudine, quidquid enim per illum velle possunt, amare etiam possunt per amorem charitatis, nam ex motivo hujus virtutis possunt sibi velle beatitudinem : ergo nulla est necessitas quod semper actu exerceant illum amorem. Confirmatur, quia hic est quidam amor sui, non autem necesse est ut beatus semper se amet, quia non respicit se ipsum ut summum bonum, vel ultimum finem sui : ergo.

6. *Secunda assertio contraria, per triplex pronuntiatum.* — Nihilominus communis sententia est beatum semper ac necessario esse in hoc actuali amore suæ beatitudinis. Ita Durandus, in 4, d. 49, q. 8, Paludanus, quæst. 7, Major, quæst. 8, Capreolus, in 1, dist. 1, q. 3, ad argumenta Adæ contra quartam conclusionem, Conradus, 1, 2, quæst. 5, art. 4, Ferrariensis 4, cont. Gent., cap. 62, circa quintam rationem, quibus locis D. Thomas favet huic sententiæ, quæ mihi etiam probatur. In ejus vero explicatione tria breviter dicenda sunt. Primum, hunc amorem proprii commodi, et beatitudinis propriæ sub hac ratione habere locum in beatis, quod facile patet ex supra dictis, disp. 7, sect. 1, tractando de essentia beatitudinis, et quomodo amor ad illam requiratur, ubi ex Augustino nonnulla adduximus. Et ratio est, quia hic amor est valde consentaneus inclinationi naturæ, et ex se, et objecto suo est honestus, nullamque imperfectionem includit statui beatorum repugnantem, quia licet comparatus ad amorem charitatis dicatur imperfectus negative, seu minus perfectus quam ille : tamen non est imperfectus privative, neque in se, neque respectu subjecti, quia neque in se privatur aliqua perfectione sibi debita in ratione actus honesti et consentanei rationi : neque etiam subjectum privat aliqua majori perfectione : neque in hoc invenio difficultatem alicujus momenti.

7. Secundum est hunc amorem in beatis esse supernaturalem prout terminatur ad supernaturalem beatitudinem, et ad Deum ut objectum ejus, et bonum supernaturale ipsius beati. Probatur, quia talis amor supernaturalis est possibilis, ut colligetur ex D. Thoma, 2, q. 17, a. 6, ad 3 et 8, ubi sentit, in via hu-

jusmodi amorem concupiscentiæ Dei, et beatitudinis supernaturalis esse actum elicatum a virtute spei, quæ est virtus theologalis per se infusa, quæ non elicit actum nisi per se infusum et supernaturalem: et ab effectu probari potest ex ipso actu spei, seu efficacia desiderii, et intentione obtinendi supernaturalem beatitudinem; hic enim actus per se, et intrinsece sequitur ex illo amore: sed hic actus est supernaturalis: ergo et ille amor. Deinde, ille amor si in suo genere sit perfectus et efficax, et sufficiens est ad determinandam voluntatem ut absolute velit media necessaria ad illam beatitudinem obtinendam, unde vim quamdam et efficaciam habet movendi voluntatem ad servanda præcepta etiam supernaturalia, juxta illud psalm. 118: *Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas, propter retributionem*: ergo necesse est ut talis amor sit divini ordinis et supernaturalis. Denique objectum hujus amoris supernaturale est: ergo ut efficaciter ametur condigno, et proportionato amore, necessarius est amor supernaturalis. Si autem ille actus secundum se possibilis est, dubitari non potest quin in beatis locum habeat, nam eis non repugnat ratione status, seu præsentia boni consecuti, quia amor ex se abstrahit ab essentia et præsentia: unde non minus perfecte haberi potest in præsentia boni amati, quam in absentia, et alioqui amor propriæ beatitudinis maxime conveniens est ad statum perfectum beatificum; quia non potest censeri beatus qui non amat, quod habet, ut præter Augustinum supra citatum dixit Anselmus, in lib. de Lib. arb. Ac denique ad perfectionem ejusdem status pertinet, ut unaquæque res in suo genere ametur amore proportionato et perfecto: amor ergo illius beatitudinis in illo statu supernaturalis est, sicut ipsa beatitudo, quia licet hic amor videatur esse amor propriæ naturæ, tamen per illum amatur natura in ordine ad supernaturalia, et quatenus apta est conjungi supernaturali fini, et ideo talis amor, si sit proportionatus, excedit limites naturæ.

8. Tertium est, probabilius videri hunc amorem ex natura rei esse necessarium et naturalem visioni beatæ. Quæ assertio probari potest duplici discursu facto, sect. præced., quia etiam Deus sub hac ratione est summum bonum beatis, in quo nulla ratio mali, vel inconvenientiæ apparere potest, et ipsemet amor perpetuo exerceri potest sine ullo fastidio, vel incommodo, et necessarius est ad completam beatitudinis perfectionem: unde in carentia

illius nulla ratio commodi apparere potest. Sed hoc melius confirmatur ex dicendis, sequenti sectione, nam quoad hoc eadem fere ratio est de illo amore, et de delectatione beata.

SECTIO III.

Quale sit gaudium, quod beati habent in Deo, et de Deo clare viso; qualisve sit fruitio.

1. *Prima notatio quod fruitio non distinguitur a visione, vel amore.*—De fruitione in genere, seu in communi tractat D. Thomas 1, 2, q. 11, ex professoque dicendum est, tract. 2, disp. 7, quid sit, et quod objectum et causas habeat, nunc tanquam certum supponitur primo loco fruitionem beatificam non esse actum, vel rem distinctam a visione, amore et gaudio, quia in beatis nullus alius actus excogitari potest in intellectu et voluntate, qui ad Deum ipsum terminetur, et ad beatificandum hominem pertineat, et in hoc omnes doctores conveniunt; disputant tamen qualis illorum sit fruitio, quod ad quæstionem de nomine spectat. Ego vero nunc ut probabilius sumo fruitionem proprio et communiore usu significare gaudium beatificum: qua significatione supposita, certum de fide est futuram in beatis fruitionem, seu spirituales delectationem de Deo, seu de beatitudine sua. De hoc gaudio loquitur Christus, Matth. 25: *Intra in gaudium Domini tui*: et Joan. 15: *Hæc locutus sum vobis ut gaudium meum, etc.*, et infra: *Petite et accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum*, c. 16, ubi est illud, *gaudium vestrum nemo tollet a vobis*, 1, Petri 4, *communicantes Christi passionibus gaudete*, etc. In Psalmis sunt multa similia verba: *Exultabunt sancti in gloria: et, torrente voluptatis tuæ potabis eos: et, in æternum exultabunt*. De qua re sunt etiam optima testimonia in Apocalypsi, præsertim ultimis capitibus, et ratione etiam naturali hoc ostenditur, quia delectatio oritur ex consecutione boni amati; sed beati possident summum bonum summe amatum: ergo necesse est ut illo summe delectentur.

2. *Secunda notatio quod amor beatorum amicitia est.*—Secundo loco supponendum, hoc beatificum gaudium duplex intelligi posse, aliud amicitia de bonis Dei in se; aliud concupiscentiæ de propria beatitudine tanquam de proprio commodo; de priori recte intelliguntur verba illa beatorum in Apoc. 19: *Quoniam regnavit Dominus Deus noster omnipotens, gaudeamus et exultemus*. Item de hoc gaudio docet D. Thomas 2, 2, quæst. 28, per totam, esse proprium actum et fructum charitatis, nam ejusdem est amare alicui bonum, et gaudere quod tale bonum possideat; sed ex charitate diligimus bonum Deo propter se, et hic amor est in beatis summe perfectus, et ipsi beati vident aperte Deum fruente infinitis bonis suis: ergo ex eadem charitate Dei maxime de hoc objecto delectantur, nec solum de bonis ipsius Dei in se, sed etiam de illius præsentia fruuntur hoc gaudio, quia delectari de præsentia amici fructus est amicitia.

3. *Dari etiam ibi amorem concupiscentiæ suadet primo auctoris.*—Aliud gaudium, scilicet de propria beatitudine, ut est proprium bonum, fundari etiam potest in prædictis Scripturæ sacrae locis, qui absolute loquuntur de gaudio pleno et perfecto: item facit illud ps. 15: *Adimplebis me lætitia cum vultu tuo, delectationes in dextera tua, usque in finem*; et similia frequenter. Probari etiam potest ex his, quæ, sect. 1, dicta sunt de amore, nam amor et gaudium boni possessi vel sunt idem re, et ratione distinguuntur, vel unum ex alio naturaliter consequitur, et ita utrumque æque conjunctum esse in beatitudine, docet Augustinus 14, de Civ., c. 9, et lib. de Symb. ad Catech., c. 11, et hoc sensu 10, Confess., c. 23, beatitudinem vocat gaudium de veritate. Secundo potest suaderi, quia in via spes beatitudinis parit gaudium, juxta illud Pauli, *Spe gaudentes*, quod gaudium ad amorem concupiscentiæ spectat, sicut spes ipsa: ergo multo magis beatitudo re ipsa obtenta pariet simile, seu proportionale gaudium. Tandem ratione, quia delectatio, seu gaudium consequitur operationem tanto perfectius, quanto operatio ipsa perfectior est, unde Aristoteles 10, Eth., c. 4, 7 et 10, dicit operationem sapientiæ esse maxime delectabilem, et delectationem ipsam esse decorem et perfectionem sapientiæ; sed visio beatifica est perfectissima operatio, et contemplatio sapientiæ: ergo ex illa præcise sumpta ut est maxima perfectio operantis, sequitur velut propria passio ejus gaudium et delectatio. Atque eadem ratio formari potest considerando illam visionem sub ratione tensionis summi boni, nam delectatio sequitur ex consecutione boni amati. Et hoc modo dixit D. Thomas 4, cont. Gent., cap. 92, et in 4, d. 48, q. 1, art. 3, impossibile esse videre essentiam bonitatis quin sequatur delectatio. Quod adeo certum theologis visum est, ut quidam ex eis dixerint, etiam de potentia abso-

luta impossibile esse hujusmodi delectationem a visione separari, ut Goffredus, quodl. 7, quæst. 5, Henricus, quodl. 1, q. 1, et quodl. 12, quæst. 5, Ægydius, quodl. 5, quæst. 6, quam rem dubiam reliquit Capreolus, in 1, d. 1, q. 1, ad 4, contra 6 concl., et in 4, d. 49, q. 2, ad 5, contra 1 conclusionem. Sed hoc nec necessarium, nec verum est, ut probari potest ex dictis, sect. 1, de amore; quia, ut nunc suppono, delectatio non est in ipsa operatione, quæ delectat, sed res, seu qualitas ab illa distincta, sive sit passio, sive actio ejus, qui delectatur: requirit ergo efficientiam distinctam ab operatione, ergo et concursum distinctum Dei: potest ergo Deus illum suspendere, et ita impedire delectationem; præsertim quia delectatio vel est amor, vel quid posterius amore: si ergo amor impediri potest, multo magis delectatio: satis ergo est quod ex natura rei sit conjuncta cum tali operatione: sicut dolor ex natura rei conjunctus est necessario cum tali alteratione, et tamen Deus potest facile efficere ut stante illa alteratione impediatur dolor.

4. Tertio loco de hoc duplici gaudio multa quæri possunt, quæ communia sunt omni delectationi, ut an sit passio, vel actio appetitus, an supponat amorem, aut quomodo ab illo distinguatur, et similia, quæ D. Thomas, 1, 2, quæst. 31 et sequentibus, tractat. de Delectatione sensibili, quæ est passio sensus, et attingit quæst. 11, et nos fortasse inferius, tract. 4, disp. 1, sect. 6, ex professo de delectatione disputabimus, et videri potest in tract. 2, disput. 7, sect. 1, nunc tria illa, quæ de visione dixi, et de amore, insinuari hic possunt de hac delectatione, inquiri scilicet potest de objecto ejus, de substantia ejus et principio, a quo procedit: quæ tria in priori delectatione charitatis difficultatem non habent, nam constat objectum ejus, bonum esse divinum, prout in se est, et prout jam inest, et convenit ipsi Deo, respectu cujus gaudii, visio, seu representatio illius boni est conditio necessaria, sicut est cognitio respectu omnis actus voluntatis; propria vero ratio objectiva talis gaudii est quod Deus sit tantum, ac tale bonum, quale est. Solum est advertendum, sicut charitas primario amat Deum, secundario vero creaturas propter Deum; ita etiam primario gaudet de bono, et felicitate increata ipsius Dei, seu de bonis intrinsicis ejus; secundario vero gaudere potest de bonis creatis quatenus extrinsece pertinent ad ipsum Deum; gaudium autem beatificum ut sic proprie est de bono